Haydar Sarıali'nin Eskişehir Ferah Oteli/ Rengigül Yaltırık Ural

"Eskişehir Yerel Basınında Adı Geçen Ticarethanelerin Kent Merkezindeki Dağılımı (1939-1945)", Onur Köse, ESOGÜ Tarih Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2022, 32-53 (Kocatepe Gazetesi "Ferah", 17 Şubat 1939, S.62, s.4) s.40, "**Afyonlu Haydar Sarıali'nin Ferah Oteli**".

"İkinci Dünya Savaşı yıllarında Eskişehir'in ticari dokusunu ön plana çıkaran bu makale, yerel basına yansıyan reklamlar, ilanlar ve şehir haberleri temel alınarak yazılmıştır. İncelenen yerel basın organları; Kocatepe Gazetesi, Yeni Gazete, Porsuk Gazetesi, Türk'e Doğru Dergisi, Bozkır Dergisi ve Yeşilyurt Dergisi'dir. İkinci Dünya Savaşı hem şehrin ticari hayatını olumsuz etkilemiş, hem de yerel basının yayın hayatında ekonomik sorunlara yol açmıştır. Bütün bu zorluklara rağmen kent merkezinde ticari hayat savaş boyunca devam etmiştir. Kent merkezinin Köprübaşı Caddesi ve merkez çarşılarında ticarethaneler oldukça yoğundu. Sıcaksular, Taşbaşı, Hamamyolu gibi bölgelerin yanında İstasyon Caddesi, Sakarya Caddesi ve Sivrihisar Caddesi de ticari açıdan faal kalabilmişti. Yerel basın ağırlıklı olarak bu bölgelerdeki ticari faaliyetler hakkında haberler vermişti. Kent merkezindeki ticarethaneler çok çeşitli olmakla birlikte çoğunlukla bakkal, manav, lokanta, kuyumcu, tuhafiye, hırdavat, ayakkabıcı, kahveci, elbiseci ve yerel pazarlardan oluşuyordu. Bunların yanında kırtasiye, demirci, otomobil levazımcısı, depocu, yakıt dükkânı, saatçi, emlakçı gibi işletmeler de kent merkezinde yerini almıştı.", "Eskişehir Yerel Basınında Adı Geçen Ticarethanelerin Kent Merkezindeki Dağılımı (1939-1945)" Onur Köse, ESOGÜ Tarih Dergisi

Haydar Sarıali Ailesi, Eskişehir Yaşamı

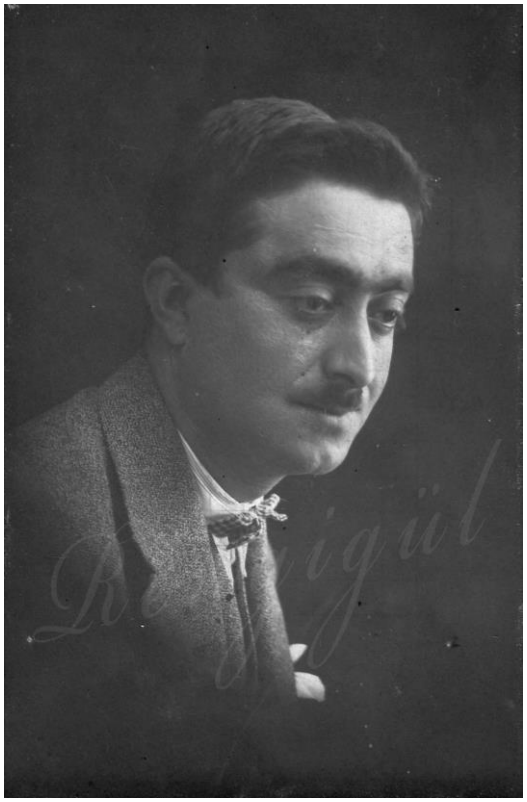
Bahriye Sarıali (1908-1976) anneannem tüm aile fertlerimizin doğum günlerini, aklıda kalıcı olaylarla anlatırdı, babaannem Nevzat Yaltırık gibi. Babam Prof. Dr. Faik Yaltırık aldığı bilimsel formu gereği kayıt ederdi. Annem Güler Sarıali Yaltırık'ın doğum tarihini ise şöyle betimlerdi; "Eskişehir'de, Güler dokuz aylıkken Atatürk'ün öldüğünü haber aldık. Çok üzüldük. Bütün memleket yasa boğuldu".

10 Kasım 1938. Mustafa Kemal Atatürk, Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Bütün ülke yastadır, hüngür hüngür ağlamaktadır, kimi lohusa, sütten kesilir üzüntüden.

Neden Afyonlu Haydar Sarıali ve ailesi Eskişehir'de? Osmanlı Dönemi, 1800'lerin Sonları – 1916.

Şehrindeki ilklere imza atan, ilk sinema, ilk gar lokantası, ilk tescilli sucuk imalatı, otelcilikte "yap-işlet-devret" modelini (Afyonkarahisar ve Eskişehir) benimseyen, sanatsever, girişimci iş adamı olan Haydar Sarıali'nin Eskişehir bağı, babası Sultan V Mehmed Reşad dönemi Afyon mebusu Sarı Hacı Alizâde Ahmet Efendi'nin iş ve dostluk ilişkilerinden başlar. Her İstanbul yolcuğunda konakladığı, **Eskişehir'deki Han'ın sahibi de yakın hısımıdır**. İtibar edilen, muhterem bir zât olarak, met edilen Hacı Ahmet Efendi, işi gereği, sık sık İstanbul'a gelip, gitmekte ve her gelip gidişinde yenilikleri gözlemlemektedir. İstanbul'a Ermeni zahîreci bir tüccar dostu ile memleketinden toplanan buğdayları, gemilerle İngiltere'ye ve Fransa'ya ihraç ederek, ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. ("T.A.Tütüncüyan - Sarı Hacı Alizade Hacı Ahmed", Hasan Özpınar Arşivi. İstanbul'a gelip, Fransa ve İngiltere'ye de bir Ermeni dostu ile birlikte ihracat yaptığı yine kayıtlarım arasında idi ancak ismini bilmiyorduk. Hasan Özpınar Bey'e teşekkür ederim).

İstanbul'a sık gidip gelmesindeki nedenlerden biri iş ilişkileri idiyse de eşi Rengigül Hanım, İstanbullu, Çerkes kökenli. Altı köyü bulunan, değirmeni olan saygın bir buğday tüccarı Hacı Ahmet Efendi'nin İstanbul Taşkasap'taki konağı ile Ulema Tayfûr Bey'in (Sultan Abdülhamid dönemi Adliye Nazırı Nâzım Paşa'nın babası) konakları yakın. Tayfûr Bey'in Sirkeci'de bir Han'ı, Sarı Hacı Alizâde Ahmet Efendi'nin de Afyon'da Merkez Han'ı var.

Sarı Hacı Alizâde Haydar Bey
(1900 - 19 Mayıs 1963)

Şehrindeki ilklere imza atan, ilk sinema, ilk gar lokantası, ilk tescilli sucuk imalatı, otelcilikte "yap-işlet-devret" modelini (Afyonkarahisar ve Eskişehir) benimseyen, sanatsever, girişimci iş adamı.

Fotoğraf röprodüksiyon: Ersin Ural, RE Books Arts Yayınevi, Rengigül Ural Kitaplığı Afyonkarahisar Bölümüne kayıtlıdır.

1916 yılında babası vefat ettikten sonra da Haydar Sarıali, babasının mebus dostlarıyla dâima irtibatta kalır. İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir, Isparta, Kütahya başta olmak üzere ziyâretlerini ihmal etmez. Ankara'daki ahbabı Nazif Bey'dir. O dönemin güçlü bir ismi diye bilinir.

Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay, Haydar Sarıali'nin, yaşıtı Eskişehirlidir. İstanbul'dan Fahrettin Bey ile birlikte (kendisine refakat ederek) trenle Afyon'a gelirler. Yolda uzun, uzun sohbet ederler. Gar'da karşılanırlar. Haydar Bey, izzet, ikrâmla kendisini ağırlar. Haydar Bey'in Eskişehirle bağlantıları kuvvetlidir. Eskişehir'de de bir otel inşası, işletmesi işine girmek üzere hazırlık yapmaktadır, diğer işlerinin yanı sıra. Azimle, disiplinle, çok çalışmaktadır.

1938'in başları. Haydar Sarıali, annesi Rengigül Hanım ve eşi Bahriye Hanım'ı Eskişehir'e yerleştirir. Çocuklara bakan emektar Hava Nine'nin kız kardeşi **dört aylık Güler'i, trenle Eskişehir'e getirir.** (Havva Nine'yi, "Türk Nineleri" ile Ord. Prof. Dr. Anna Masala'ya atıfla kaleme alacağım.) Bahriye Hanım, Eskişehir'de de kendisini sevdirip, saydırır, kayınvâlidesiyle gezmeye devam eder. **Kiremitçi Kurtbaşlar** ile eski ahbaptırlar. Kiremit işleri ile uğraşan değerli bir ailedir ve Haydar Bey'in ahbabıdır. Ailece görüşürler. Hanımı dâima güzel sofralar açar, davetler verir. Eskişehir'de güzel, sâkin, mutlu bir hayatları olur. İstasyona yakın çok hoş bir evde otururlar. **Porsuk Çayı**'nda gelin kayınvâlide, minik Güler ile neşe ve mutlulukla dolaşırlar. Yazlık şemsiyeleri, Bahriye Hanım'ın diktiği güzel elbiseleriyle, bir gün yine yürüyüşteyken yanlarından faytonuyla Haydar Bey geçer, göz göze gelirler. Bahriye Hanım, akşam eşine "*Haydar Bey, bizi neden durup almadın, arabaya?*" diye sorar. "*Sizin de arabanız var, inmişsiniz, yürüyordunuz*" diye cevap verir. Bahriye Hanım eşine daima "Bey" diye hitap eder.

Bahriye Hanım'ın babası, atlı orman mühendis muavini Tayyip Bey ile Akçakoca Belediyesi seçilen ilk kadın meclis üyesi annesi Seher Hanım, kız kardeşi ve erkek kardeşi Saffet Ural ile Tuzla İçmeler, Bursa'daki Kükürt Palas'tan sonra Eskişehir'e ziyarete gelirler. Eskişehir'de otel işletirken Haydar Bey, kendilerini İstasyon'da bizzat karşılar, İstasyon'daki evin güzelliğine hayran kalırlar. Güler 18 aylık olunca Haydar Bey, annesini ve eşini, yanlarına güvendiği bir yardımcısını görevlendirerek, kayınpederinin Düzce'de yeni yaptırdığı bahçe içindeki eve gönderir. Güler o güzel evin merdivenlerinden emekleyerek çıkarken, yanından ayrılmazlar. Sarışın pek güzel bir kız çocuğudur, pek sevilir. Yeni eve "Hayırlı olsun" ziyâreti sırasında Rengigül Hanım ile Bolu kaplıcalarına giderler ailece. Bolu kaplıcalarında yıkanırlar, hamamın havuzunda ferah su sohbetleri yaparlar. Bolu'dan da Akçakoca'ya geçerler. Kayık sefaları da ömre bedeldir. Akçakoca'yı denizden seyretmek, ömrüne ömür katar insanın. Haydar Bey ailesini yine Eskişehir'e aldırır.

Haydar Bey, Eskişehir'deki otel işlerini yoluna koyunca, Afyon'a döneceğini, "İşler nasıl gidiyor, bir bakalım" diye kontrole geleceğini eşine söyler. Zira Ankara'dan Afyonkarahisar Gar Lokantası işletme onayı vardır ve 19 yıl kesintisiz işletir. Bahriye Hanım Eskişehir'de temelli kalınması taraftarı da olsa, Afyon'u, İstanbul'a tercih eden Haydar Bey'in, Eskişehir'de temelli kalmayacağını bilir. Haydar Bey'in işi gereği, İstanbul, Ankara, İzmir, Kütahya, Isparta seyahatleri olur ama doğduğu şehir bambaşkadır gönlünde.

Fotoğraf açıklaması: **1942, İstanbul, Beşiktaş**. Atlı orman mühendis muavini Tayyip Ural, Akçakoca Belediyesi seçilen ilk kadın üye Seher Ural, ortalarında sırtını anneanne ve dedesine yaslayan annem Güler Sarıali, Seher Hanım'ın elini omzuna koyduğu torunu, halam Nevin Yaltırık, dedesinin yanında kendisine orman, ağaç sevgisini aşılayan babam Faik Yaltırık, babamın omzuna elini koyan dayısı Saffet Ural, Saffet Ural'ın yanında kız kardeşi Sabahat Ural, ortada anneannem Bahriye Sarıali, yanında babaannem, vergi mükellefi modaevi sahibesi Nevzat Yaltırık ve dedem İstanbul Belediyesi encümen azası Eyüp Yaltırık. Dedem Haydar Sarıali, annesi Rengigül Hanım'ı, eşi Bahriye Hanım'I ve nüfusuna geçirdiği Güler'I İstanbul getiriyor. Daha önce yaşadıkları Yeldeğirmeni'de yerleştiriyor. Bahriye anneannemi Alman Hastanesi'nde tedavi ettiriyor. İyileştikten sonraki ilk aile fotoğrafı. Haydar Bey'in abisi Talat Bey'in oğlu Bedri Erdal'ı, **Atatürk'ün baba soyundaki halası Nimeti Hanım'ın oğlu Yüzbaşı Sami Atam'ın kızı Bedia Atam** ile evlendiriyor Rengigül Hanım. Ancak maalesef çok genç yaşta vefat ettiği için, annem Güler, annesi güzel ve zarif Bedia Hanım'ı görememiş. Annem Güler Sarıali Yaltırık, çok şanslı bir çocukluk geçirdiği gibi, ölünceye kadar da çok şanslı bir kadın olarak yaşadı. Annesi Bedia Hanım'dan dolayı Atatürk'ün baba soy ağacında yer aldı. Büyük amcası Haydar Bey ile Bahriye Sarıali'nin maddi ve manevi desteğiyle çok mutlu, sağlıklı, varlıklı bir hayat sürdü. Sevecen, eğitimli, kültürlü, çalışkan, geniş bir ailede yaşadı.

Manevi destek gördüğü Bedri Erdal babasının mirasından da hakkını aldı. Babam Prof. Dr. Faik Yaltırık ile yurt içi ve yurt dışı tüm konferanslara katıldı, Edinburgh ve Londra'da yaşadı, İngilizce öğrendi, çizim kabiliyetini geliştirdi, babamın kitaplarında çizimi, doktora tezine yardımları ile teşekkür kısmında yer aldı. Babaannem Nevzat Yaltırık, gelini olarak değil kızı olarak gördü. Ailedeki büyükler küçükleri sevdi, kolladı, küçükler de büyükleri saydı, onların çalışkanlıklarını, dürüstlüklerini örnek aldı. Bu geniş ailemde varlıkı, yakışıklı, güzel olmak tabii bir şans, bunun bilincindeyim, ancak bence en güzel yönleri şımarık olmamaktı. Şımarıklık makbul değildi, gıybet gibi ve aklımıza gelmez. Çalışkanlık, üretken olmak gibi bu genetik mirasıma şükrediyorum. Fotoğraf açıklamasından da anlaşılacağı gibi; o yıllarda Haydar Sarıali ailesi Afyon, Eskişehir, İstabul, Düzce, Akçakoca, Karadeniz Ereğli'de yaşam sürüyor.

1940'ların ortaları Afyon İstanbul İstasyon Gar Lokantası. Bahriye Hanım'ın erkek kardeşi Saffet Ural'ın Afyon'da yaşadığı bir hafta sonu, lokantada Haydar Bey arkadaşlarıyla sohbet ettikten sonra "*Ben yarın **Eskişehir**'e gidiyorum. Avukat Ethem Bey'e. Sen de gelmek istersen seni de götüreyim Saffet"* der. Haydar eniştesinin diş doktoru da Eskişehir'dedir. Dostlarına uğramaktan hoşlanır. Eskişehir'de inşa edip, işlettiği otelden sıkça davet ederler. "*Gidişat nasıl?"* diye fikrini alırlar. Saffet de Haydar Bey'in yanında olmaktan mutludur. Küçüklüğünü, Eskişehir anılarını yâd eder Saffet Bey. Annesi, babası ve kız kardeşi Sabahat ile Bursa Çelik Palas yanındaki Kükürt Palas'ta on beş günlük banyo kürü ve sefaları, Eskişehir'e seyahatleri, Rengigül Hanım ile annesinin kibar kibar sohbetleri aklına gelir.

Rengigül Hanım'ın Vefatı 1952, Afyon Haydar Bey'in 1947'de yaptırdığı Anıtlar kuruluna kayıtlı Pembe Ev, İstanbul İstasyon. Rengigül Hanım'ın odasının ışığı üç gün, üç gece açık bırakılır. Dualar edilir, Yâsin okunur, hatim indirtilir. Helvalar kavrulmaya başlar. Pişiler sipariş verilir. "7'si", "40 Duası" yapılır. Üç ay boyunca bütün eş, dost, akrabalar, sevenler, sayanlar ile ev dolup, taşar. Yemekler, "ruhuna gitsin" duaları ile gönderilir. Tepsilerle; çorba, bamya, etli pilav, börekler, katmer, kıymalı peynirli ağzıaçık, etli pide. Tatlı; revani, kaymaklı ekmek kadayıfı, sütlaçlar. Ankara'dan **milletvekili Abdullah Güler** ve diğer mebuslardan**, Eskişehir**'den, İstanbul'dan, İzmir'den taziye telgrafları gelir. Sonra bizzat gelirler. "*Sabır ve metânet dileklerinden, ruhu şad olsun demekten başka elden bir şey gelemiyor. Acıyı yaşayan bilebilir. Büyük, derin bir acı, canından giden, yerine de başka bir varlık konamayan, konması da mümkün olamayan."* sözleriyle, dualara iştirak edilir. Fahriye hala, Fadime Çelebi hala, Cemile hala ve tüm familya pek üzgündür. Kimi müstantik, dost, bu sıcak, sargın, yakarmadan vazifelerini yerine getiren geniş aile için; "*Böyle bir familyam olamadığına üzgünüm*." diye görüşlerini dile getirir. Bahriye Hanım ne kadar hüzünlüdür! Bir an, Haydar Bey'i düşünür. Hayat onu ne kadar da yormuştur! Mücadeleler içerisinde geçen onca yıl.

1960 İhtilâli. 27 Mayıs 1960, saat 9:00. "*60 İhtilâli oldu. Afyon'dayız o zaman. Kalktık, sabah erken. Her sabahkinden daha sessiz yollar. Biz de o sabah İstanbul'a dönüyoruz. Biletler alınmış, kuşetli. **Meram Ekspresi** var, o zaman. Konya'dan geliyor. Afyon'a uğruyor. **Eskişehir'den** İstanbul. Sabah radyoyu açtım. Ben radyosuz duramam. Annem de duramazdı. Temsiller var, piyesler var. Müzik dinliyoruz. Radyoyu açtım. A! Radyo anons yaptı: "İhtilâl olmuştur. Kimse yerinden kıpırdamayacak. Trenler iptal olmuştur. Vapurlar kalkmıyor. Örfî İdare var." Kimse daha "Asker hükûmete el koydu." lâfını bilmiyor. Biz de seni hazırlamışız. Güzel giydirmişiz. Devetüyü renginde pelerinin vardı. Pelerinini bağlamışız. Başlığını geçirmiyorum ki terlemeyesin diye. Hazır bekliyoruz. Babam, İstasyon'dan fayton gönderecek. Biz de binip, gideceğiz. O zaman Meram Ekspresi idi hâlâ var mı bilmiyorum? Saat 9.00'da istasyonda oluyor, tren. Konya'dan kalkıp geliyor.*

"Kuşetli"de gideceğiz. Kuşetli demek yataklı. Koltuğu çekince uzuyor, yatıyorsun. Üst katında da iki tutacak yeri vardır, çekince üstte de ranza olur. Karşılıkları yoktur. Açmazsan 6 kişi oturur. ***Babam düşünceliydi. Çocuklar beklemesin, hem de bir kolaçan edeyim diye kendisi gider, fayton yollardı. İstasyon, ondan sorulurdu. Kondüktörler tembihleniyor; "Haydar Bey'in ailesi şu kompartımanda".*** *Kompartımana çaylar geliyor. "Yenge, çay ister misiniz? Bir ihtiyacınız var mı?" Fakirin, fukaranın, yetimin babasıydı, onlar da Haydar Bey'in ailesini kolluyorlar tabiî. Nûr içinde yatsınlar. "Anne biz gitmiyoruz." dedim. Annem de "Hadi oradan neden gidemiyoruz. Biz hazırız, niye gidemeyelim? Bize değildir o." diyor. Plân yapıp da bir yere gidemeyince, çok kızardı. Hazırlanmış, heveslenmiş. İstanbul'a geliyor, gezecek... Babam geldi, faytonla. "Çocuklar soyunun, güzelce yerleşin. Bir yere gidilmiyor. Trenler, her şey iptal." dedi. Annemin en sevmediği şey. Söyleniyor... "Ne diyorsun Haydar Bey?" diye usul usul söyleniyor. Bavullar kapıda, hazırlanılmış, gidilemiyor. Yavaş yavaş, geri yerleşildi. Hüzün ve endişe... Soru işâretli günler başladı... Baban fakültede... Bir iki ay oturduk... Yatışmaya başladı... Sen radyodan ezberledin anonsu. Bir süre sonra, yollar açıldı. Baban araziden döndü, geldi bizi aldı. Büyükdere'ye gittik. Haydarpaşa'da indiğimizde, sen hiç teklemeden, tane tane "Sanıklar getirildiler..."i söylüyordun. Gardakiler "Radyo mu çalıyor?" diye şaşkınlıklarını dile getiriyor, gelip senin başını, saçını okşuyorlardı. O zaman, gün boyu duruşmalar oluyor. Sonra her akşam radyodan veriliyor. Naklen verilmiyor. Sen de papağan gibi ezberlemiştin." Güler Yaltırık, 2011*

19 Mayıs 1963. Haydar Sarali'nin Vefatı 1952, Afyon Haydar Bey'in yaptırdığı Anıtlar kuruluna kayıtlı Pembe Ev, İstanbul İstasyon. Güler Yaltırık'ın dilinden: "*Babam ne zaman yaş konusu açılsa, "**Peygamber Efendimiz** 63 yaşında öldü, babam 63 yaşında öldü. Ben de 63 yaşında öleceğim." derdi. "Baba neden öyle diyorsun? Allah korusun." derdim. "Öyle kızım, öyle." derdi. O gün, kapı çalındı. Postacı geldi. "Telgraf var." dedi. "Tamam." dedim. İmza attım. Okudum. Şoke oldum ben! Hem ağlıyorum. Hem gideceğiz ama nasıl gideceğiz? Faik, fakültede. Nasıl haber vereceğim? Telefon yok, bir şey yok. Fakülteden arkadaşı Volkanlarda (**Prof. Dr. Volkan Şölen**) var telefon, heykeltıraştı babası. Gittim, yakındı evleri. Büyükdere düşmüyor ki fakülte düşsün! "Hadi Güler, iş başa düştü." dedim içimden. Başörtümü örttüm. Üzüntülüyüm. Giyindim. Sizi de babaanneye bıraktım. "Başka türlü yetişemeyiz, fakülteye çıkayım." dedim babaannene. O Çayırbaşı'na nasıl geldim, bilmiyorum! Çayırbaşı'ndan fakülteye de ayrı bir vasıta. Otobüs saatte bir gelir, o da gelirse...Taksiye zâten binemezsin, orman. Korkarsın. O devirde. Nasılsa fakülteye giden arabalı bir bey, babandan dolayı, beni tanıdı. "Buradan araba saatte bir ya geçer ya geçmez. Ben sizi bırakayım." dedi. Benim üzüntülü hâlimi, gözyaşlarımı merak etmiş. "Babamı kaybettim." diye yolda dertleştik. Beni fakülteye bıraktı. "Faik Yaltırık nerede?" diye sordum. "Kütüphanededir." dediler. Beyaz önlüğünü giymiş Faik, hiç unutmuyorum, kütüphanede. Gözleri kocaman "Hayırdır inşallah!" dedi. "Babamı kaybettik." dedim. Nasıl ağlıyorum! Hemen önlüğünü çıkarttı, hocaya söyledik.*

*Hayrettin (**Prof. Dr. Hayrettin Kayacık**) Bey başsağlığı diledi. "Tabiî kızım, tabiî oğlum." diye pek üzüldü. Oğlu gibi severdi, Faik'i. Sizleri babaanneye teslim ettik. Otobüslere bindik. Gece yarısı Afyon'da olduk. Kaldırmışlar. Hava sıcak, Mayıs ama hava sıcak. Babam cüsseli, kilolu, beklememişler. Maalesef ikindi kaldırmışlar, hava sıcak olduğu için şişmeye başlayınca kaldırmışlar. Annem çok üzgün, ağlıyor. Babam maden suyu sodası içerdi. Annem içeriye gidiyor, soda almaya, bir gürültü duyuluyor. Boylu boyunca halının üstünde... O gece duası yapıldı. Yedisi yapıldı. Duası kalabalıktı. Camide de dua okutuldu. Yedisi ve Kırkı evde âdettir. Seveni sayanı çoktu. Afyon'a tanıdık, eş, dost akraba kim gelirse, hele de hâli vakti kıt ise, yedirir, içirir, üstünü başını alır, cebine yolluğunu koyar, öyle yollardı. Yetimi, öksüzü, hastayı... Birçok kişiye borç vermiş. Defterlerinde "eski Türkçe" yazılı idi.* ***Eskişehir'den*** *bir beye 4.000 lira vermiş. Getirdi, verdi.*

Bir posta müdürüne de vermiş. "Borç para almıştım, borçlu kalmayayım" diye başsağlığı için telgraf çekti, parayı da yolladı. Hem de tayin olmuş. İstasyondan haber alıyorlar, vefat ettiğini. Vicdân. Veren verdi... Antika tabancasını alan, geri getirmedi! Acı-tatlı... Ne devirler! Annemi aldık, geldik, İstanbul'a... Sonra hep birlikte yine Afyon'a döndük. Evi kapatmaya karar verdik. Rengigül ninemin pirinç mangalına acırım, üstü kapaklı. Alamadık İstanbul'a. Yeşil çini soba da biblo gibiydi. Acırım. Romantik çiftli kuş yağlı boya tablolarına. Babam almıştı. Opal vazolarına. Dört ayaklı, ayaktan kenarlıklar çıkan vazo çok güzeldi, el yapımı, ince uzun. Daha ne varlar, yok oldu! Acırım.", Güler Yaltırık, 2011

"**Haydar Bey'e danışılır. Herkes onun masasına oturmak için can atar. Yedirir, içirir, yardım eder, yol gösterir, işe yerleştirir. Bir halk adamı olarak anılır. Bunu, rahmetlinin mezar taşında görürsünüz. Mezar taşı yakışıklıdır, Haydar Bey'in. Kendisi de yakışıklıydı.**", **İbrahim Küçükkurt**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fahri Doktora sahibi gazeteci. Afyon Araştırma Seyahati Notları, 2011.

"***Babayiğit, isim bilen, sayılan, sevilen bir zâttı. İstasyon'un hâkimiydi. İstanbul Tepebaşı Lokantası'nı aratmazdı, Afyon Gar Lokantası. Yemeği, daveti ile bambaşkaydı. Şehir Kulübü gibi herkes oturamaz, oturan da hakkını vermesini bilir. Yedirmeyi, içirmeyi seve.r***", Haydar Sarıali'nin dostu Kâzım Özer'in oğlu **Yusuf Özer,** Afyon Araştırma Seyahati Notları, 2011.

"*Rengigül kızım selam, saygı ve sevgiler.* ***Haydar Amca vefat ettiğinde, mezar taşına sağdıcı olan rahmetli İbrahim babam şöyle yazdırmıştı:***

UZUN BOYLU
GÜZEL HUYLU
AFYON'UN DAYISI
HAYDAR SARIALİ
RUHUNA FATİHA

Hakikaten tüm Afyon halkının dayısı idi. Herkes kendisine "Dayı" diye hitap ederdi. Çok sevdikleri için tüm Afyonlunun dayısı idi. Mezar taşı hâlen böyle duruyordur herhâlde. Boyu ve güzel huyu ile eşsiz bir insandı. Gar lokantası açıldığında çalıştırılması işi Haydar Amca'ya verilmiş. *(Afyon'da sağdıçlık öz kardeşten daha yakındır. Bütün sırlar aile ve öz kardeşler ile değil, önce sağdıçla paylaşılır.)*

Haydar Amca, babamla hep beraber olamadığı için babamı iknâ etmiş, babam da çiftlikteki işlerini dedem Halil Ağa'ya bırakıp, Gar gişesinde memur olarak çalışmaya başlamış. Böylece birbirlerinden gece gündüz ayrılmaz olmuşlar. Afyon demir yolu bakımından, Türkiye'nin dört tarafına bağlı tek şehirdir. Bütün trenler Afyon'dan geçer ve ikmâllerini Afyon'da yaptıklarından, yolcular için burada uzun mola verilir. Bu molalar ekseri gecelere rastlar ve bu nedenle lokanta ve büfe çok fazla iş yapar. Akşamları da başka içkili düzgün lokanta bulunmadığı için Afyon halkına hizmet ederdi.

Meselâ, Afyonlular tavuğu bütün pişirip yerken Haydar Amca ilk defa mangalda tavuk budu, kanadı, pirzolasını icat edip, ***büyük bir sükse yapmış*** *ve müşterileri kendisine çekmişti. Halk mangalda tavuk bilmezdi, sâdece et yemeği bilirlerdi. Afyon'da herkes evlerinde kendi sucuklarını yapardı.*

Haydar Amca ilk defa sucuk imalatına başladı. Yâni Afyon sucuğunun ticaretini ilk defa Haydar Amca yaptı. *Hamur teknelerinin çok büyüklerini yaptırdı. Yıkanıp temizlenmesinin kolay ve hijyenik olması için içlerini çinko tenekelerle kaplattı. Elektrik olmadığı için elle çalışan büyük makineler ile etleri kıyma hâline getirerek sucuk imal etti ve piyasaya sürerek ticaretine başladı.* ***Böylece Afyon sucuklarını bütün Türkiye'ye ilk tanıtan Haydar Amca olmuştur****. Haydar Amca'nın vefatından sonra bir süre yeğeni Rauf ağabey devam etmiştir.*

*Çiftlik, dedem Halil Ağa'nın (***Halil Saraçoğlu***) idi. O çiftlikte Atatürk dahil, bütün ordu komutanları, paşalar, valiler, tüm devlet erkânı seneler boyunca ağırlanmıştır. Halil dedemin hanımının adı Hayriye, annemin adı Mediha (Meliha)'dır. Bana yaptıkları yemekleri soruyorsunuz. Bunlar Afyon'a has yemekler. Ayrıca bahçemizde yapılan kuzu tandır yemekleri. Bütün sebze, meyve ve etler çitliğimizde doğal olarak yetiştirilirdi. Gar lokantasında ve çiftlikte Haydar Amca'm ve Bahriye Yenge'min fotoğrafları yok. Çünkü kimsenin fotoğraf makinesi henüz yoktu. Fotoğraflar, fotoğrafçıda çekilirdi. Fotoğrafçı, ayaklı ve körüklü makinenin arkasındaki siyah örtüye başını sokar, hazırlığını yapar ve öyle çekerdi. Haydar Amca evlenirken fotoğraf çektirme âdeti Afyon'da henüz yokmuş.*

Ben, Rengigül Hanım'ı da gördüm. Şalı ile otururdu. Kibar bir hanımdı. İstasyon'daki Pembe Ev'e geçmeden önce annem elimden tutar, gezmeye götürürdü. Babam ile Haydar Amca'mın aralarındaki esprileri hatırlayamam. Onlar kırk yaşlarında iken ben doğmuşum. Ben onların yaşlılık dönemlerinde örf ve âdet gereği pek yanlarında bulunamazdım. Biraz alkol alırlardı ve annem beni yanlarına sokmazdı. Bu nedenle hem de yaşım gereği esprilerini hatırlamıyorum.

Haydar Amca Atatürk'ün sevdiği şarkıları ve de Rumeli şarkı ve türkülerini çok severdi. *O zaman elektrik ve radyo olmadığından gramofonda dinlemek için çiftliğe plâklar getirirdi, bazen de duygulanıp gözlerini sildiğini hatırlıyorum. Ben de kendilerine mezeler taşırdım. Şimdilik sevgi ve saygılar."* Haydar Sarıalinin Sağdıcı **İbrahim Saracoğlu**'nun oğlu **Yılmaz Saraçoğlu**, emekli ağır ceza reisi, İzmir, 2016, yazılı, sözlü iletişim

Haydar Sarıali'nin yaptırdığı 1947'de taşındıkları Anıtlar kuruluna kayıtlı Pembe Ev. Aynı arsa üzerine yaptırdığı yanındaki 6 daireli üç katlı binaya 1961 ortalarında taşınmışlar.

Her gittiğimizde bizleri ağırlayan TCDD Sendikası yöneticilerine teşekkür ederiz. "Haydar Sarıali'nin yaptırdığı tarihi köşk" diye kayıtlara geçen bu nadir yapıyı korudukları için ayrıca şükranlarımızı iletiriz.

"Dr. Tahsin Balcı – "Uğur Un Fabrikası yan tarafındaki şimdi TCDD Sendikasına ait olan, **Haydar Sarıalioğlu'nun yaptırdığı tarihi köşkte bir süre hastalarını kabul etti.",** Afyon'un Eski Doktorları, **Erdoğan Emre**, Taşpınar Dergisi, 2020, sayı:23, Editör: **Hasan Özpınar**

"Dear Rengigul, I am so pleased you have been able to record your father's memories, and hope you succeed in publishing them - perhaps with his memories of his old boss Prof Kayacik [?correct - Hayrettin Kayacik} who was very kind and helpful to us in the 1960s - and perhaps some memories of Husnu Demiriz also. I never knew the Baytops, though met him once. I forgot to mention that once Faik invited me to the beach on the Sea of Marmara, somewhere near Silivki perhaps, for a family picnic with you all - and I think one of your grandmothers was with us too! I think Faik told me your mother was from ***Afyonkarahisar*** *- is that right?* ***Your family history will make a fascinating story****. And I enjoyed your Oak tree 'nymph' or 'dryad' as the ancients used to call them! You obviously have a great 'interior life'. With very best wishes for your writing up the diaries and memories. Yours ever, Mark",* **Mark Coode**, 4.8.2016, Edinburgh Royal Botanik Garden Flora of Turkey akademik ekibinden babam Prof. Dr. Faik Yaltırık'ın 1961'den vefatı 19.08.2016 tarihine kadar arkadaşı. Proje ekip başı **Dr. P. Davis**'tir.

"Türkiye'de "Botanik" kelimesi bilinmiyordu. "Bu votanik nedir?" diye soruyorlardı. Camille Guinet, Paris Botanik Bahçesi'nde uzmandı. Rektör Prof. Dr. Fehim Fırat, Fransa'da okumuş. Hayrettin Hoca, rica ediyor. 1957-1958 yıllarında, botanik enstitüsünde oda tahsis ettik. Ben, Camille Guinet'nin arkasında. Bir plân çizdi. Yollar çizdi. Arboretum oldu! Arboretum: Canlı ağaç müzesi, o iklime uygun yetişebilecek ağaçların bir arada tutulduğu ağaç topluluğu. Tüm botanik kongrelerine katıldım, anneni de her defasında götürdüm diyebilirim. Madrid, Sicilya, Atina, Dolphin, Floransa, Roma, Paris… Sempozyumlarda ülkemi temsil ettim. Ne heyecan! Berlin, Alman Dendroloji Cemiyeti 100. Yıl kutlamaları, krallarının kaldığı yer Austin… Polonya'ya özel davet ile konferans vermek üzere çağırıldım. Prof. Dr. Browicz, Prof. Dr. J. Zielinski dostlarımızdı. Annen Polonya'da haşhaş çiçeklerini görünce "Haşhaş ekmişler. Demek burada yetişiyor." dediğinde ve eliyle haşhaş tarlalarını gösterdiğinde annenin de doğayı ne kadar iyi tanıdığını anladılar ve mutlu oldular. Kendisine şahane, kıymetli bir Polonya amberi broş hediye ettiler. Tarihi Borscht çorbası ikrâm ettiler bir gün. Pek sevmiştik. ***Annen İstanbul'da da aynı lezzette yaptı. Biz de her yabancı ülkeden gelen dostları evimizde, annenin lezzetli yemekleri ve Haydar Bey'den gördüğü konuk ağırlama ile ağırlamaya gayret ettik."*** **Prof. Dr. Faik Yaltırık**, 2015, Levent

Haydar Sarıali Evi - Ağırlama Sanatından Örnek: "Akşam, salondaki yuvarlak masaya beyaz keten masa örtüsünü birlikte sererler. Masa örtüsü ve peçetelerde kaligrafik H.S. inisyali işlenmiştir. Lokanta için özel yaptırtmıştır, Haydar Bey. Çatal, bıçaklarını, düz beyaz üzerinde minik tomurcuk güllü porselen tabaklarını, bardaklarını düzenlerler. Fayans kayık tabaklara iki çeşit salatalarını yaparlar. Yazın salatadaki domateslerin kabukları dâima soyulur. Limonu, uzun porselen limonluğa hazır ederler. Francala ekmekleri incecik keser, keten örtülü, ekmek sepetine yerleştirirler.", **Lokantada Eğitim:** Türkiye'de her evde buzdolabı yok. Pek çok kişi gar lokantasında görüyor Westinghouse buzdolabını. Muz o kadar nâdir bulunan bir meyve ki hevengi ile asılı durur camekân soğutuculu dolabın içinde. Ayaklı meyve tabaklarında, meyveler dekor gibi masalarda. Garsonlara eğitim verilir, her konuda. Bir de başgarson vardır ki kıdemli; Mürsel Bey. Orayı idare eden, patronu her şeyden haberdar eden, amirdir." Güler Yaltırık, 2011, Levent Nispetiye

Yukarıda anlatılanlar 994 sayfalık Rengigül Hanım'ın kitabından yararlanılmıştır. Bahriye anneannemin Afyon'daki kendi hakkına düşen miras ile aldığı dairelerden birinin apartman adı **Ferah Apartmanı** idi. İlnginç bir tesadüf. Beşiktaş Nüzhetiye Caddesi üzerinde idi.

Turizmci dedenin turizmci torunu - Turizm ve otelcilik mesleği: Dedem Haydar Sarıali, çağının ötesinde girişimci, yenilikçi bir iş adamı idi. Bahriye anneannemle 1931 yılında evlenmişler. Evlilik cüzdanında mesleği "Sinemacı" olarak geçiyor. Sinema işletmeciliğinden önce babasının hanını ve kıraarthanesini işletmiş. O yıllarda İzmir İstasyon'da babasının yaptırdığı harem selamlıklı, havuzlu, Rengigül Hanım'ın evinin de ayrı olduğu geniş bahçe içinde evde oturmuşlar. Fotoğrafları arşivimizde, anıları ve belgeleriyle. Bir anektot otelcilik ile ilgili: **"Gar'a Yakın Otel**: Haydar Bey, sinema işletmeciliği yaptığı yıllar içinde; Gar'a yakın otel yaptırır, oteli de işletmeye başlar. Dürüst, iyi bir hanım otelde günümüz otelcilik terimi; "housekeeping" diye bilinen kat hizmetlerinde çalışmaktadır. Bir gün, odalardan birinde, temizlik sırasında yastığın altında bir deste para bulur. Parayı hemen Haydar Bey'e verir. Haydar Bey, sahibini arayarak, bir şekilde emaneti teslim eder. Çalışan hanımı da bir miktar para ile ödüllendirir. Çalışkan, işine bağlı, dürüst çalışanını takdir eder." Güler Yaltırık, 2011

"Türk Turizmi"nin ilk akademik eğitimi: Türk turizmi gerek otellerde gerek seyahat sektöründe uzun yıllardan beri devam ediyordu. Ancak bir okulu yoktu. Otel yöneticileri ya yurt dışında okumuş ya asker kökenli ya da Galatasaray Lisesi (Hacettepe Üniversitesi mecburi yaz stajımı yaptığım 1977 yılındaki Tepebaşı Etap Oteli'nden bildiğim) ya da kolej mezunları idiler. Kezâ üniversitede bölümü kurulduğunda, doğal olarak ülkemizden turizm mezunu bir eğitmen ekip ile eğitilmemiz mümkün değildi. Haydar Sarıali dedem Cumhuriyetin ilk yıllarında sinema ile birlikte otel de işletmişti. Dayısı mebus Ali Taşkapılı ve ailemizin Sefa Oteli, o yıllardan da eskiye dayanıyordu, İşgâl Yıllarında pek çok zorluklar yaşamışlar; Sefa Oteli, cefa olmuştu. Ülkemde turizmin "akademik" olarak ne olduğunun tam tanımlanamadığı yıllardı.

Ülkemizde turizm ve otelciliğin gelişimi: Dedem Haydar Sarıali, han, kıraathane, sinema, otel, gar lokantası ile yiyecek içecek sektörü, çiftliği, sucuk imalatı gibi birbirine paralel iş kollarını yenilikçi bakış açısıyla azimle çalışarak başarmış, sevilmiş sayılmış. Aslında hayatta olabilseydi, bu gelişimi kendisinden videosunu çekerek izleyebilseydik daha faydalı olurdu, detaylarına vakıf da olurduk. Analiz edersek; Osmanlı dönemi han, yaylı araba, demir yolları işin içine girince tren, gar lokantaları kentlere canlılık getirmiş. Sonra uçaklar, oto yollarla otomobiller, oteller, seyahat ve turizm şirketleri, rehberler… **1976** yılını bulmuşuz.

Londra'daki eğitimim sonrasında okuduğum **Hacettepe Üniversitesi** ve mezun olduğum **Boğaziçi Üniversitesi'**ndeki Turizm ve Otel Yöneticiliği bölümlerinin ilk öğrencilerindenim, sınıf arkadaşlarım gibi. Akademik olarak ülkemizde bu yıllarda başladı. Hacettepe'deki hocalarım; **Doç. Dr. Emre Kongar, Dr. Hasan Dener** idi. Boğaziçi'ndeki hocalarımız **Dr. Behlül Üsdiken, Dr. Şükrü Yarcan, Pınar Sayıt, Ertuğrul Zekai Ökte, Özen Dallı** gibi çok değerli hocalardan dersler aldık. Hacettepe'de kurucu, rektör Ankara'daki bebeklik doktorum **Prof. Dr. İhsan Doğramacı**, Boğaziçi'nde rektörümüz **Prof. Dr. Abdullah Kuran**'dı. Diploma merasimimdeki fotoğrafta **İsmet İnönü** Paşamızın oğlu **Prof. Dr. Erdal İnönü** yer alır. "1863-1983 Robert Kolej – Boğaziçi Üniversitesi Kataloğu"nda birbirinden kıymetli hocalarımız, büyüklerimizle birlikte yer almaktan, "Boğaziçi Üniversiteli Yazarlar" arasında olmaktan onur duyuyorum.

Mezuniyetim sonrası iş hayatıma, **Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu**'nun rektörlüğünde, 1980 yılında İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Halkla İlişkiler, Tanıtım ve Dokümantasyon Müdürlüğü müdür yardımcısı ve İÜ Bülteni Yazı İşleri müdürü olarak başladım. Kurucu müdürümüz Selim Baban'ın kızı, Yaşar Kemal'in eşi **Semiha Baban** idi. 1984 yılında Sandoz Türkiye kurucularından, Mes'ul Müdürlük ve Endüstriyel İlişkiler bölümlerinden sorumlu **Dr. Güzin Poffet Tamaç**'ın asistanı olarak çalıştım. Sandoz kültür ve sanat yayınları sorumluluğumuzda idi, psikotrop maddelerin denetimi gibi. İlaç İşverenler Sendikası, Türkiye PR'ın gelişimi, IKSV, UNICEF destekleri, Soroptimist ve daha nice çalışma… 1996 yılında Sandoz ve Ciba firmaları uluslararası boyutta birleşti. Hayatımın en doğru kararlarından biri olarak gördüğüm; İsviçre Sandoz'un bizlere tanımış olan haklarımı alarak iznimi rica ettim. O yıllarda birlikte çalıştığım başkanımız **Erman Atasoy** beni anlayışla karşıladı, Türkan Şoray'ın Hanı olarak bilinen Barbaros Bulvarı üzerindeki Sandoz Genel Müdürlük toplantı salonunda bir veda partisi düzenledi eşi Jutta Hanım ile birlikte. Güzin Poffet Tamaç, **Dr. Egar Poffet** ve başkanımız **Mr. Jetzer**'in, yöneticiler ve sevgili arkadaşlarımın da katıldığı duygu dolu bir toplantı ile ayrıldım, dostluklarım bugün de sevgi, saygıyla devam ediyor. Güzin Hanım'ın tam referansı ile aynı hafta Vehbi Koç Vakfı Başkanı **Semahat Arsel**'in asistanı olarak çalıştım, 2019 yılında Taksim Divan Oteli'nde onuruma verdiği bir yemekle emekliye ayrıldım. 1996-2019 yılları arasında bir ofisimiz de Divan Oteli'nde idi, tüm otellerin, pastanelerin ve ülke turizmin içindeki gelişmesinde Semahat Hanım'ın büyük rolü vardır, Türk hemşireliğinin gelişiminde olduğu gibi. Kendisi ile birçok tadımı birlikte yaptık, bazı öğle yemeklerini odasında karşılıklı yedik, Cidde Seyahati gibi seyahatlerinde eşlik ettim, otele ve Holding'e gelen misafirlerini kendisi yokken ağırlama görevi gibi nice görev verdiği, güvendiği için büyüklerime layık olabilmek adına dikkatle, titizlikle çalışmaya, başarılı olmaya gayret ettim. Divan Oteli yenilenirken eşim Ersin Ural'a, Semahat Arsel Hanım fotoğraflı envanter çıkartma vazifesi verdi, 1180 sayfalık envanterin bir kopyası mimarımız **Thierry Despont** çok beğendiği için otel yenilenirken New York ofisine aldı. Ben turizm ve otelcilik sektörünün ilk akademik mezunlarındanım ama Divan Oteli, Hilton, Pera Palas, Bursa Çelik Palas gibi birçok otel ve Gar ve Liman lokantaları, Pandelli gibi lokantalar birer eğitim kurumu gibi çalışanları eğitti, meslek sahibi olmalarını sağladı. 2017 yılında kurmuş olduğumuz **RE Boooks Arts Yayınevi ve Rengigül Ural Kitaplığı** ile deneyimlerimi aktarmaya çalışıyorum. Yayınladığımız kitaplar, makaleler kaynak gösteriliyor, takdir ediliyor, mutlu oluyoruz.

Bu süreçte **Eskişehir Anadolu Üniversitesi Kampüsü Frig Salonu, 5 Mayıs 2017'de "Markalaşma Yolculuğu ve Sürdürülebilir Başarı Konferansı"** konusundaki konferansta konuk konuşmacı olarak davet edildim. Semahat Hanım izin ve destek verdi. Deneyimlerimi öğrencilere aktardım. Dikkatle izlediler, dinlediler, videoya çektiler. Birbirinden kıymetli bölüm başkan ve hocalar ile tanıştık eşim Ersin Ural ile. **Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen** hoca, bizleri makamında kabul etti, çok güzel ağırlandık. İki günlük konferans süresince de Haydar dedemin Eskişehir'e yaptığı otelin nerede olabileceğini düşünerek, Eskişehirli dostlarla; **Prof. Dr. Sevil Uzoğlu Bayçu, Serpil Uzoğlu, Prof. Dr. Elif Gürsoy** ile sohbet ettik. Mesleği "Sinemacı" yazan Haydar Sarıali'yi davet edildiğimiz 19. Uluslararası Eskişehir Film Festivali'nde andık. Festivalde zarif ve güzel sanatçımız **Lale Belkıs** ödül aldı, çok duygusal bir konuşma yaptı. Gaga Restoran, Porsuk Çayı tekne turu, Kent Park, 222 Park Majha, Serpil Kitchenmore, Çağdaş Cam Sanatları Müzesi, Canlı Tarih Sahnesi, Kurtuluş Müzesi, Kentpark Plaj, Bilim Deney Merkezi, Sabancı Uzay Evi, Eti Su Altı Dünyası, Sabancı Uzay Evi pek güzel, hoşça vakit geçirdik. Yımaz Hoca'nın balmumu heykellerine bayıldık, Londra ve Amsterdam Madame Tussauds günlerimizi andık. Eskişehir Divan Oteli yöneticileri bizleri çok güzel ağırladı. Ersin ile bir başka seyahatimizde Venedik'e benzettiğimiz, Eskişehir'de yine çok mutlu günler geçirdik.

Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen ile Rengigül - Ersin Ural, 2017

Markalaşma Yolculuğu ve Sürdürülebilir Başarı Konferansı

"**Afyonlu Haydar Sarıali'nin Ferah Oteli**" detayı ile dedem Haydar Sarıali'yi anmamıza ve kayıtlara geçmesine vesile olan **"Eskişehir Yerel Basınında Adı Geçen Ticarethanelerin Kent Merkezindeki Dağılımı (1939-1945)"** araştırması için akademisyen **Onur Köse**'ye teşekkür ederim.

1939 yılında yaptığı otel ile Eskişehir'in gelişimine katkıda bulunan dedem **Haydar Sarıali**'nin ruhunu şad ediyor, Venedik gibi bir şehir yaratan, kent kültür bilinciyle örnek olan **Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen** Hocamıza şükranlarımı iletiyorum.

Eskişehir'e konusunda emeği geçen, röportaj yaptığım; **Prof. Dr. Aykut Herekman** Hocamız ile babam **Prof. Dr. Faik Yaltırık**'ın kıymetli öğrencilerinden **Nejat Çelik** Bey'e teşekkür ediyorum.

Her vesile ile andığım gibi **10 Kasım'**da Cumhuriyetimizin kurucusu **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**'ü saygıyla anıyorum.